

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

תוכן

- 1.....פתיחה למסכת סוכה
2. א. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ... ושאינה גבוהה עשרה טפחים.
2. ב. ושאיין לה שלש דפנות.....
3. ג. ושחמתה מרובה מצלתה פסולה.....
3. ד. מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט.....
4. ה. אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי.....
6. ו. דפנות מגיעות לסכך ... יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות.....
- ז. קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיהייב ואיהי בדרבנן ... כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים.....
- 6.....

פתיחה למסכת סוכה

בניית הסוכה מצוה

בשאלתות (דברים קסט) וז"ל: "דמחייבין בית ישראל למעבד מטללתא ומיתב בה שבעה יומין, דכתיב חג סוכות תעשה לך שבעת ימים, וכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים". וב"עמק שאלה" שם דייק מלשונו דיש מצוה גם בעשיית הסוכה, שכתב למיעבד מטללתא, ומיתב בה, וכן הביא תרי קראי "תעשה לך" ו"תשבו" ומשמע דב' מצוות הם, העשייה והישיבה. וכן משמע ברש"י במכות (דף ח ע"א ד"ה השתא) דאמרינן התם דשליח ב"ד שהרג בשוגג פטור מגלות, דכתיב ואשר יבא את רעהו ביער, מה חטיבת עצים רשות אף כל רשות, ופרכינן דילמא קראי מיירי בחטיבת עצים דסוכה דהוי מצוה, ומשנינן כיון דאם מצא חטוב לאו מצוה, השתא נמי לאו מצוה. ופרש"י "כי לא מצא חטובה אין החטובה מצוה אלא עשיית הסוכה" ומשמע שיש מצוה בעשייה, וכתב בעמק שאלה (שם) דאע"פ שאין העשייה אלא הכשר מצוה, מ"מ כיון שהכנה זו כתובה מפורש בקרא חשובה יותר משאר ההכנות למצוה, ובוה מבאר שיטת הירושלמי המובאת בתוס' במסכת סוכה דף מו ע"א (ד"ה העושה) שהעושה סוכה מברך על עשיית הסוכה, והיינו דאע"פ שזהו רק הכשר והכנה למצוה, מ"מ כיון שהכנה זו כתובה להדיא בקרא, ס"ל לירושלמי שמברכים על זה, וכן בהכנה כזו שכתובה בקרא.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת סוכה

בניית סוכה כסדרה כל שנה

בספר "כף החיים" (סימן תרל סק"ה) כתב להעמיד את קרשי הסוכה כסדר דנאמר כמשפטם. וצייץ לעיין בסימן ח' (אות יז) וכונתו שעושים לטלית עטרה לסימן שאותן ציציות שזכו להיות לפניו, ישארו לעולם לפניו. והוא מהשל"ה הביאו במשנ"ב (סימן ח' סק"ט). ועיי"ש עוד דהאר"י לא הקפיד ע"ז. ואפשר דה"ה בעניננו. וכן ראייה קצת בירושלמי בשבת (והו"ד בר"ן שם דף לז ע"א מדפי הרי"ף): "אמר ר' אמי והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים, אלא קרש שזכה להנתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום. לפיכך רושמיין עליהם שלא יחליפו", עכ"ל

דף ב.

א. סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה ...

ושאינה גבוהה עשרה טפחים

שיעור הסוכה¹ בגובהה אין פחות מעשרה טפחים – 98.2 ס"מ² בחלל הסוכה כלומר מקרקע הסוכה ועד לסכך ולא יתר על עשרים אמה – 9.38 מטר³. בחלל הסוכה מקרקעית הסוכה ועד לסכך. היתה פחותה מעשרה או גבוהה מעשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה.

ובשיעור הטפח הולכים לחומרא כלומר בגובה המקסימלי מודדים אמה בת ששה טפחים מצומצמות שחושבין ד' אצבעות – גודלין במקום הרחב בטפח, ויהיו האצבעות דבוקין זה בזה ובשיעור המינימלי מחשבבים בטפחים מרוחין, והם יותר מהצומצמין חצי אצבע לאמה⁴. למידות ימינו, לחזו"א טפח מצומצם הוא 9.62 ס"מ וטפח שוחק הוא 9.82 ס"מ, ולהר"ח נאה טפח שוחק 8 ס"מ טפח מצומצם 7.8 ס"מ.

ב. ושאינ לה שלש דפנות

¹ שו"ע ונו"כ או"ח תרלג א ה

² לחומרא לפי מדות החזו"א

³ לחומרא לפי מדות הר"ח נאה

⁴ שעה"צ שם ס"ק א ב

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

סוכה שאין לה שלוש דפנות פסולה. ולהלן דף ו: ודרף ז. יבואר שסוכה בת שתי דפנות אל אף שפסולה יש תקנה להכשירה. גם ללא בניית דופן שלישית גמורה⁵.

ג. ושחמתה מרובה מצלתה פסולה

הניח סכך דליל על גבי הסוכה ואינו אלא כיסוי דק⁶ מאד שיש בו אויר הרבה אלא שאין שלשה טפחים – 23.4 ס"מ אויר במקום אחד, ובין הכל צלתו מרובה מחמתו שהסכך הוא מרובה בשטחו מן האויר הרי זו כשרה.

אבל אם אין הסכך מרובה מן האויר אלא הן שוין פסולה, לפי שהחמה הנכנסת באויר הסיכוך כשהיא מגיעה לקרקעית הסוכה היא מתפשטת יותר ממה שהיא למעלה באויר הסיכוך, ונמצא שהסוכה למטה בקרקעיתה היא חמתה מרובה מצלתה. ואז יתבטל המיעוט נגד הרוב והוי כאלו לא סיכך כלל. ויתבאר בעזה"ת להלן דף יט. מה הדין אם יש מקומות בסכך שחמתה מרובה מצילתה.

ד. מבוי שהוא גבוה מעשרים אמה ימעט

כבר נתבאר במסכת עירובין דף ב. שמבוי, שהוא סימטת רחוב, מלשון "מבוא", והוא משמש מעבר לדיירי הבתים שמצידו אל רשות הרבים, או אל כרמלית. גזרו חכמים שיש צורך לתקן את הצד הרביעי, הפתוח לרשות הרבים, כדי שיוכלו לטלטל בתוך המבוי.

וטעם הגזירה, כי חששו חכמים, שמא מתוך שראשו האחד של המבוי פתוח לרשות הרבים או לכרמלית, יבואו אנשים לטעות ולדמות את היתר הטלטול במבוי לטלטול ברשות הרבים, ויבואו לטלטל אף ברשות הרבים גמורה, או להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים גמורה, או שיבואו לטעות ולומר, כיון שפרוץ המבוי במלואו לרשות הרבים ושוה הוא לרשות הרבים, אף המבוי רשות הרבים הוא, ויבואו לטלטל מרשות הרבים הסמוכה לתוך המבוי.

לפיכך, תיקנו חכמים שיעשה אחת משתי צורות של תיקון למבוי כדי שיהא מותר לטלטל בו.

א. העמדת לחי, שהוא עמוד גבוה עשרה טפחים, בצידו של פתח המבוי הפתוח לרשות הרבים.

⁵ שם תרל ב וילפינן בגמרא להלן מקראי דלא קרוי סוכה ע"י הסכך לבד אא"כ יש לה ג' דפנות והלכה למשה מסיני דאחת מן הדפנות סגי בטפח אחת.

⁶ שם תרלא א ג

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

ב. נתינת קורה על שני כתלי המבוי, משני צידיו, לרוחב המבוי בעדו הפתוח לרשות הרבים. שמכיון שיש קורה על פתחו, יש בזה היכר וזכרון לרואים שיכירו וידעו שתקנת חכמים היא, קורה זו במבוי זה, ולא יתחלף להם ברשות הרבים.

ואם המבוי גובה חללו יותר מעשרים אמה מצומצמות⁷, אינו נותר בקורה, שהקורה היא משום היכר, וביותר מכ' אמה אין בה היכר מפני שאין העין שולטת שם, אבל נותר הוא בלחי.

ויכול להשפיל את הקורה ולהניחה בתוך⁸ חלל המבוי, על יתדות היוצאים מן הכתלים, למטה מעשרים.

אבל אם גובה חללה של המבוי עד הקורה אינו אלא עשרים מצומצמות, אף על פי שהקורה היא למעלה מעשרים כשרה.

ה. אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת

עראי

להלן דף כב. יבואר בעזרה"ת שלכתחלה⁹ צריך לעשות את הסיכוך קל וקלוש בענין שיהיו הכוכבים הגדולים נראים מתוכו בלילה ובדיעבד אפילו היתה מעובה כמין בית עד שאין זהרורי שמש נראים מתוכה כשרה.

אולם זה רק כשיכול המטר לירד בתוכה, אבל אם היה הסכך מעובה כל כך עד שאין המטר יכול לירד בתוכה אפילו כשיורדין גשמים מרובים פסולה¹⁰, לפי שאין נקראת סוכה אלא על שם הסכך וסכך עראי מגין מן הצל בלבד, ובזה היא דירת עראי, אבל אם מגינה גם מן המטר אין נקראת סוכה¹¹ אלא כמין בית היא זו. וי"א¹² שאין פסול זה מן התורה אלא מדרבנן. מ"מ אם אין אפשרות אחרת יש לסמוך על המכשירים.

⁷ שו"ע ונו"כ שסג, כו

⁸ אך לא על יתדות שאינם בחלל המבוי ויבואר להלן.

⁹ שו"ע ונו"כ תרלא ג

¹⁰ ועיין שו"ת צי"א מו כח שכתב "לא פסל ר"ת לסכך בהם כי אם היכא שגם תוקעם במסמרים, דאז רק אז נקרא זה דמצלת מן הגשמים, אבל אילו רק משכיבין זה אצל זה מבלי שיתקעם במסמרים אז היה גם ר"ת מכשירן מפני דאז אינה מצלת במציאות מן הגשמים".

¹¹ ועיין סימן תרלא"א במ"א ס"ק ב ובפמ"ג א"א שם. ובתוספות ריש סוכה ד"ה כי, משמע מן התורה פסול באין מטר יורד, דסככה עראי בעינן דוקא, יע"ש, ומשום הכי קללה בחג הגשמים, יע"ש וצ"ע

¹² פרי מגדים משבצות זהב סימן תרלה ס"ק ב. דבאין מטר יורד, רק מדרבנן אטו גזירת בית וכך הוא לשון המ"ב שם ס"ק ו

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

ולפיכך אם החל לרדת גשם ויש לו אפשרות לכסות את הסוכה בלוחות עץ שאינם מעובדים. עדיף שיכסה ויאכל וישן בסוכה מאשר שייכנס לביתו¹³.

ולכו"ע אם נטל אחר כך מקצת עובי הסכך מעליו, אין צריך לנענע הנשאר אפילו הניחו בבת אחת, כי אין שם סכך פסול ממש עליו¹⁴.

על אף שלענין ראיית הכוכבים הנזכר די אם הוא רואה רק במקום אחד אך אם היה מעובה הרבה מאוד עד שאין הגשם יכול לירד בתוכה, כל שיש ד' מפחים ביחד סכך פסול נקרא, ואין לשבת תחתיו¹⁵, ודינו ככל דיני סכך פסול בדפים הבאים להלן.

סכך המציל מירידת הגשמים לתוך הסוכה, לא מחמת כמותו ועוביו אל על ידי צורת הנחתו

יש מתירים¹⁶ מכיון שיש ריוח אויר שמשם רואים את הכוכבים, ויכול ליכנס משם רוח ויתושים וכדו', וא"כ הרי זה כדירת עראי, וכתבו להדר לעשות סוכה כזאת במקום שמצוי הרבה ירידת גשמים בסוכות, כי בזאת יוכל לקיים מצוות ישיבת סוכה גם בשעה שהגשמים יורדים. ויש אוסרים¹⁷

מכיון שצריך שיהיה דירת עראי, אין לקבוע את הסכך במסמרים, ואם קבעם במסמרים הסוכה פסולה¹⁸.

¹³ במחצית השקל (סימן תרס סק"ט) וכן כתב הבכורי יעקב (סימן תרכו ס"ק יב) והוסיף עוד שאפילו אם הנסרים רחבים ד' שפסולים הם לסכך, אינם פסולים אלא מדרבנן, ובשעת הדחק הם כשרים, כמבואר במג"א (סימן תרכט ס"ק כב), ואין לך שעת הדחק גדול מזה שלא יכול לאכול בסוכה רגילה מפני הגשמים, ולכן יכסה את הסוכה בנג לשם מצות סוכה וישב תחתיו ולא יברך.

¹⁴ פמ"ג תרלא שם מובא בשעה"צ ס"ק ה

¹⁵ ועיין מועדים וזמנים ח"ח בהוספות לח"א סי' צ"ו בשם ס' פאר עין חיים

¹⁶ תשובת הגרי"ש אלישיב שליט"א הובאה בפסקים והערות שבסו"ס הסוכה השלם עיין שם, ושם במילואים לפ"ט אות מ"ז שכן דעת הגר"ח קניבסקי והגר"ח קרייזוירטה שליט"א להבשיר סוכה בזו, וכן העלה להתיר בשו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' קי"א

¹⁷ שו"ת קנה בושם ח"ב סי' כ"ו ובסוף התשובה מביא תשובתו של הגרי"ש ווייס וצ"ל בעל מנחת יצחק שהסכים עמו לאסור, שו"ת להורות נתן ח"ה סי' מ"ג. ועיין. שו"ת שבה"ל ח"ו סי' ס', ובשו"ת קנין תורה ח"ה סי' ס"ו.

¹⁸ ואם גשמים יכולים לרדת לתוכה גם לאחר שקבעם במסמרים עיין שער הציון סימן תרלג ס"ק ו וז"ל "כתבו התוספות והר"ן דכל זה בדפנות, אבל בסכך, שעיקר הסוכה על שם הסכך, לא מתכשרא מן התורה עד דעביד לה ארעי, דהיינו, שלא יקבע הנסרים של הסכך במסמרים". משמע שפסול מצד עצם קביעתו במסמרים ופסולו מן התורה ועין עיין בערוה"ש תרכט לב. אולם בהגהות מיימוניות פרק ה' מהלכות סוכה [הלכה ט אות ט] כתב וז"ל, "מעשה שסיכך ה"ר שמעון גיסו של ר"ת בנסרים שאין בהם ד' מפחים, ועשה סכה יפה מאד כעין כיפה, ותקועה במסמרים. ופסלה ר"ת, משום דמצלת מן הגשמים". משמע שפסולה מצד הגשמים ולא מצד המסמרים וכך דייק גם במחצית השקל (סימן תרס סק"ט)

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

כשיש לו אפשרות לצאת ממש מביתו, יתכן שיש בזה הידור יותר מלבנות סוכה בביתו¹⁹.

דף ב:

ו. דפנות מגיעות לסכך ... יש בה יותר מארבע אמות על ארבע אמות

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה, נתבאר לעיל שהיא פסולה, בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה, בין שמחיצות מגיעות לסכך בין שאינן מגיעות²⁰, כל שהסכך מונח למעלה מעשרים פסולה²¹.

ז. קטן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן ... כל מעשיה לא עשתה אלא על פי חכמים

¹⁹ לכאורה משמע מלשון צא מדירת קבע ושב בדירת עראי שעדיף לצאת מהבית ולבנות בחוץ סוכה, מאחר וכך הוא לשון הגמרא ועיין מהר"ם (ד"ה אמר רבה) שרבא סובר דעיקר הידיעה היא היציאה מביתו לסוכה, [וע"י כך ידעו דורותיכם ויזכרו את היקף ענני הכבוד שהיו במדבר], ולכך דייק רבא דהוי ליה לתורה להזכיר היציאה שיצאו מביתם והיא דירת קבע לסוכה שהיא דירת ארעי... שהיא הידיעה העיקרית, ולמה תלה הכל בישיבה, ואמר בסוכות תשבו שבעת ימים, אלא לומר לך עשה סוכה שאינה ראויה לישיב בה כי אם שבעת ימים, שתהא בנין עראי, עכ"ל. משמע דעיקר הידיעה היא היציאה, ולכן הדרך השניה עדיפה. וכך הוא גם נוסח ה"יהי רצון... ובזכות צאתי מביתי החוצה' משמע דהוא העיקר. והנה מעיקר הדין, עצם מה שמסכך את ביתו ומסיר את גג ביתו, וגשמים יכולין לירד לדירתו, נקרא יציאה מבית לחוץ, שמוציא את מהות הבית ממנו, ובונה סוכה במקומו, אך כשיש לו אפשרות לצאת ממש מביתו, יתכן שיש בזה הידור יותר, וצ"ע.

²⁰ לאפוקי ממ"ד דטעם פסול גובה בסוכה יותר מכ' הוא משום דאין צלו מתפשט לכל הקרקע שתחתיו או לרובו מתוך גובהו והצל הוא רק מחמת הדפנות ואנן צל סוכה בעינן ולפי סברא זו בהיתה הסוכה רחבה הרבה היה לנו להכשיר אף בגובה יותר דכיון שהסוכה רחבה צל הדפנות מתרחק מאמצעה וצל הסכך מתפשט בו וג"כ לאפוקי ממ"ד בטעם פסול הגובה משום דלא שלטא ביה עינא מתוך גובהו ואינו רואה שיושב תחת הסכך ומצות סוכה היא שיראה ויזכור כי בסוכות הושיב הקדוש ברוך הוא את אבותינו ולפי סברא זו י"ל באם היו הדפנות ג"כ גבוהים עד הסכך מתוך שהוא נותן עיניו בדפנות שהם לפניו אינו מפסיק בהבטתו עד שיראה את כולה וכשמביט בראש הדופן הרי רואה ג"כ הסכך המונח על הדופן אכן לא קי"ל ככל הנני סברא אלא טעם פסול יותר מכ' הוא משום דסוכה דירת עראי בעינן ועד כ' שיערו חכמים שאין צריך ליתן לב כ"כ על חיזוק המחיצות ודיו במחיצות קנים וביותר מכאן צריך לעשות הכתלים חזקים כעין בית שלא יפלו מרוב גובהן ולפי טעם זה באם היו הכתלים מגיעים לסכך ורחבה הרבה מכ"ש דפסולה משום דירת קבע ומ"מ בלמטה מעשרים ועשה הדפנות חזקים כעין בית כשר שהרי אפשר היה לו לעשותה ארעי ולא הקפיד רחמנא אלא היכי דמוכרח הוא לעשותה קבע כמו בלמעלה מכ'. מ"ב תרלג ס"ג

²¹ ולכאורה לפי זה היה לנו להכשיר בשאין הדפנות מגיעות לסכך כשהם נמוכים למטה מכ', שהרי בזה לא בעינן שיהיו המחיצות חזקות, ואפשר בשביל הקנים הגבוהים שעליהם מונח הסכך, שצריכים להיות חזקים ועבים כשל בית שלא ישתברו מחמת גבהן. ועיין בב"ח שכתב עוד טעם לפסולם:

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת סוכה

קמ"ן²² שאינו צריך לאמו, שהוא כבן חמש, כבן שש²³, חייב בסוכה מדברי סופרים, כדי לחנכו במצות כמו שיבואר להלן דף כח:

ואם אין לו אב י"א²⁴ שאמו וב"ד חייבים לחנכו²⁵, ולכו"ע אסור להאכיל לקמ"ן בידיים חוץ לסוכה אפילו לאדם אחר, כלומר ליתן לתוך פיו, או לצוות לו לאכול. אך כשמניח לפניו לאכול מותר כשהוא אוכל מעצמו, אבל אביו²⁶, ולי"א אף אמו, מחוייב מחמת מצות חינוך למנוע אותו שלא לאכול חוץ לסוכה.

²² שו"ע ונו"כ תרמ"ב

²³ כל חד כפום חורפיה (פ"ז ומ"א) דאם הקמ"ן הוא חריף, שיעורו מבין ה' ומעלה, ואם איננו חריף, מבין שש ומעלה ודעת כמה אחרונים דמבין חמש ולמעלה אם אביו הוא בעיר שאינו צריך אז כ"כ לאמו מחוייב אביו לחנכו בסוכה אפילו אם איננו חריף. מ"ב שם ס"ק ד. ובליתיה לאביו במתא כל השנה, אפילו אם בא על חג הסוכות לביתו, דבזה הוא מרגל עם אמו, שיעורו מששה שנים ומעלה (בכורי יעקב). שער הציון שם ס"ק ה

²⁴ אליה רבה ובכורי יעקב, ועיין בחתם סופר (חדושי סוגיות – תרס"ב סי' כד) כתב דאם האב רחוק מביתו, חייבת האם לחנך הילדים בשליחות האב ע"ש, והו"ד בשו"ת שבט הלוי (ח"א או"ח סי' סז), וע"ש בשבט הלוי שהביא דהתרומת הדשן לא ס"ל כחת"ס הנ"ל.

²⁵ אך דעת התוס' ישנים ביומא (פב.) שהביא דעת רבו דרק האב חייב בחינוך ולא האם, וכתב לפ"ז דבמעשה בהילני דהכא שמא היה להם אב והיא חנכם בעבורו, ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכם למצוה בעלמא ועיין מגן אברהם סימן שמג ס"ק א "אבל אמו אינה מצווה וכ"ה בנזיר דף כ"ט ובת"ה סי' צ"ד ומעשה דהילני בסוכה דף ב' שהושיבה בניה בסוכה ע"ש היא החמירה על עצמה (תשו' מהר"מ ד"ק סי' רי) עסי' תרי"ו ומשמע בנזיר דאין מחוייב לחנך בתו ע"ש ובתו' בנזיר הקשו מ"ש דבי"ה מחוייב לחנך בתו ע"ש ואפשר דכל המצות דמי ליה וצריך לחנכם וכן הובא בילקוט אמור דף קע"ח ע"ג ועיין פרי מגדים אשל אברהם שם בתרומת הדשן מסופק שם באמו אי מצווה לחנך

²⁶ שער הציון שם ס"ק ח

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>